

TEMA

Teologisk refleksion i sjælesorg, ja tak!

AF DAN MÅNSSON

Hvad er sjælesorg egentlig? Hvordan har forståelsen og udfoldelsen af sjælesorgen generelt udviklet sig de senere år? Hvordan er forholdet mellem sjælesorg og terapi? Og hvilke udfordringer står sjælesørgere med?

Tidligere forbandt man den sjælesørgerske evne til at lytte og hjælpe med det at være præst eller forkynder. Mennesker gik til samtale hos præsten eller forkynderen (specielt i forbindelse med lejre, bibelcamping og møderækker).

Tre bevægelser

De sidste 30 år er denne praksis i nogen måde ændret. Vi har oplevet tre bevægelser på den sjælesørgerske front:

For det første er 'samtaletilbuddet' blevet udvidet betragteligt. I samfundet har der været en øget interesse for psykisk helse. Masser af populærvideenskabelige bøger om psykologi og selvhjælpsbøger har set dagens lys. Tilbud om uddannelser fra forskellige terapeutiske skoler har ført til markant stigning i terapeutiske udbud.

Også for kristne i de mere konservative miljøer, som traditionelt forstod sjælesorgen som en vejledende samtale over en åben Bibel, et skriftemål eller en bøn om Guds tilgivelse og indgriben i en vanskelig situation, blev den psykologiske bevidsthed i samfundet en kilde til inspiration. Flere kristne begyndte at interessere sig for psykologi og terapi.

I dag tilbyder flere kristne psykologer og terapeuter god og sund terapi; de dækker

så at sige en stor del af kristnes behov for en samtalepartner, når livet gør ondt.

For det andet er præsters og forkynderes autoritet i kirke og missionshus også under forandring. En præst eller forkynder er ikke længere reelt sjælesørg i kraft af ordination eller kaldelse. Konfidentier er blevet mere kritiske. De stiller kompetencekrav. Det betyder, at hjælpen skal opleves virksom. Det er ikke nok, at det er præsten eller prædikanten, som sidder i den anden stol.

For det tredje er der sket en væsentlig ændring i de temaer eller problemstillinger, der søges hjælp til. Det er ikke så ofte spørgsmål om frelsesvished og synd mod Helligånden, der giver konfidentier søvnløse nætter og ødelægger sjælen. Det er derimod selvværdet, samlivsproblemer og skilsmis-

Tendens; En del sjælesørgere har mistet blikket for Guds nærvær i al menneskelig livserfaring og mangler ord for at formulere det

se, abort, krænkelser, depression, familiestridigheder, sorg, stress og sygdom.

Et møde mellem to

Inden jeg forsøger at vurdere den udvikling, skal vi lige have nogle definitioner og afgrænsninger på plads.

Hvad enten sjælesorgen finder sted ved køkkenbordet, under prædikestolen eller i samtalerummet, kan det forunderlige ske, at et ituslået liv, en krænket sjæl, et sorgfyldt menneske smager på nåden, berøres af Guds kærlighed eller får et fornyet håb. Det er sjælesorg!

Professor Leif Gunnar Engedal har formuleret sjælesorgens mål som "et møde mellem Guds hjerte og menneskets sjæl".* Og sjælesorg er et møde mellem to mennesker, en sjælesørger og en konfident. Sjælesorgens egenart er en dialog, hvor sjælesørgeren både skal evne at tolke Gud og konfidenten. Konfidenten er i dialog med både Gud og sjælesørger.

Konfidenten kan i nogle tilfælde være et par, som søger hjælp til deres relation. Man kan også tale om sjælesørgerisk forkyndelse, og da er konfidenten en menighed. Men jeg vælger i det følgende at tale om den traditionelle sjælesorgssamtale mellem to mennesker i fortrolighedens rum.

Konfidenten opsøger sjælesørgeren, fordi vedkommende har tillid til sjælesørgerens evne til at lytte og hjælpe. Sjælesørgeren må lytte på en sådan måde, at konfidenten får frimodighed til at træffe valg, (gen)ser Guds spor og griber de meningsgivende håb.

Omsorg for sjælen

Ordet *sjælesorg* betyder: omsorg for sjælen. Men hvad er menneskets sjæl så? Det er hele mennesket!

Jesus, den ypperste sjælesørger, mødte mennesker. Han mødte aldrig kun menneskets ånd for at hjælpe det åndelige liv. Han mødte menneskekroppe, der skreg på helbredelse. Han mødte *psykisk* mindreværd, vrede og fortvivlelse med empati. Han så menneskers åndelige anfægtelse og hovmod og skabte tro og tilbedelse. Hele mennesket var genstand for hans omsorg.

I sjælesorgen møder vi hele mennesket. Ikke kun delvist. Hvis en læge ved morgenkonferencen taler om "den nye nyre" nede på stue 17, så skrider det til himlen af umenneskelighed. For den nye nyre på stue 17 er blot en del af Erik Svendsen. Og sagen er jo, at den nye nyres velbefindende er helt afhængigt af resten af Erik Svendsens velbefindende.

Det kan godt være, at konfidenten bruger

de første 2-3 timers samtaler på at fortælle om en ægtefælle med tydeligt manipulerende evner. Som sjælesørger kan jeg blive ganske vred og foragtende over for ægtefællen, få medlidenhed med konfidenten og forsøge at lirke en løsning igennem. Det kalder på en del indsigt at forholde sig til andres livserfaring og egne følelser.

Undervejs tænker jeg måske: Hvorfor valgte hun at tale med mig? Jeg er jo ikke psykolog, men sjælesørger. Men som hun sidder dér i stolen og fortæller om det hjemlige fængsel, hun i årtier har levet i, så bemærker jeg, hvor træt hun ser ud. Hendes mimik er udtryksløs og trist, og stemmen er forsagt.

Og så siger hun midt i fjerde samtale: "Jeg har bedt og bedt Gud om, at min mand måtte forandre sig, men det er kun blevet værre med årene. Jeg tror ikke, jeg klarer det mere! Men ingen vil tro på mig i missionshuset, for dér er han altid så venlig og tjenstvillig."

Den åndelige smerte og fortvivlelse hørte med til billedet af det hele menneske! Sjælesørgerens fornemste opgave er at lytte til hele mennesket. Fristelsen er for hurtigt at gøre sig meninger om konfidenten og servere løsninger, konfidenten ikke har bedt om.

Dialog; Sjælesorg er samtale mellem konfident, sjælesørger og Gud

.....

Konfidenter søger sjælesorg, fordi de søger en ny tolkning af deres livs- og troshistorie¹. Den omtalte kvinde fortæller om sit vanskelige ægteskab med megen smerte og frygt, mange ondskabsfulde ord, løgne og nedvurdering. Hun har ondt af sin mand, for hun holder af ham. Hun er blevet hos ham for børnenes skyld. Hun tror på Gud, hun kommer i den kristne forsamling. Hendes tro og liv falder fra hinanden. Gud synes fraværende, og håbet om forandring – om Guds hjælp – svinder.

Hvis denne kvinde bliver mødt med indlevelse, får hun frimodighed til at tale sandt om livet trods skammen. Og i det gunstige øjeblik – i Guds time – kan et godt bibelord blive et løsensord, som både kan give mening og retning for hende.

Men opleves medlidenheden ikke som indlevelse, får det den modsatte effekt. I den situation kan selv et sandt og godt bibelord om Guds hjælp opleves som et svigt, som endnu et overgreb, som Guds dom.

Sjælesorg og terapi

Hele mennesker søger tros- og livshjælp. Smerten er sjældent isoleret til kun det åndelige, sociale, kropslige eller psykiske. Derfor er det bl.a. relevant at overveje, hvordan forholdet er mellem sjælesorg og terapi.

Terapien har sit ståsted i psykologien, som bidrager med indsigt i, tolkning af og sprog for menneskers personlighed, oplevelser (tanker og følelser), reaktioner og adfærd. Terapien sigter mod at ændre klientens tænkning eller adfærd. Der findes flere forskellige terapeutiske retninger, hvis metoder er noget forskellige, hvor samtale er fællesnævneren, mens brug af drømme, hypnose, adfærdstræning, kreativ udfoldelse mm. vil være forskellige arbejdsformer.

I terapien kan der også tales om klientens trospraksis og åndelige erfaringer. Her vil terapeuten have fokus på, hvad denne tro gør ved klienten, men vil ikke udtale sig om, hvorvidt der er en Gud.

Sjælesorgen har sit fundament i teologien, som bidrager med tro på Guds nærvær, et bibelsk menneskesyn og et sprog for åndelig erfaring. Sjælesorg er samtale, en dialog mellem konfident, sjælesørger og Gud. Uanset temaet for samtalen er Gud er en del af temaet i sjælesorgens rum. Gud er en del af løsningen; Gud er den egentlige sjælesørger eller det tavse vidne til samtalen.

I sjælesorgen kan gøres brug af bibelsk stof, (for)bøn, absolution og velsignelse. Det, som konstituerer samtalen som sjælesorg, er den tredje samtalepartners signalede² nærvær.

Aktuelle udfordringer

Jeg mener, at psykologien er nyttig til udforskning og forståelse af menneskesindet, både eget og andres. Derfor er det ingen skade til, at sjælesørgere tilegner sig psykologisk kundskab. For mig at se er psykologien ikke i sig selv problemet i nyere tids sjælesorgspraksis. Den kan være en nyttig hjælp i samtalen.

Problemet er snarere, at en del sjælesørgere har mistet blikket for Guds nærvær i al menneskelig livserfaring og mangler ord for at formulere det. Udfordringen er at lytte til Guds nærværet i konfidentens fortælling, evnen til at se Guds spor i det levede liv. At Gud synes tavs og almindeligvis virker i det skjulte betyder ikke, at Gud er fraværende.

Sjælesørgeren må altså i højere grad reflektere teologisk.³ Når sjælesorgen i perioder er blevet truet af eller fortrængt af terapeutiserende strømninger, skyldes det først og fremmest en svagt udviklet sjælesørgersk evne til at reflektere teologisk.

Owe Wikström skriver: "Om ikke sjælesorgen sker på baggrund af reflekteret teologisk virkelighedsopfattelse og menneskesyn, men ensidigt støtter sig til psykologiserende modeller, risikerer den at sekulariseres indefra"⁴.

En anden væsentlig og tilbagevendende

Dan K. Månsson, f. 1963
Cand.theol. og sjælesørger
Fritidsprædikant i LM

FOTO: PUGBALD

Begejstringen over psykologiens indsigter har betydet, at nogle sjælesørgere har forsømt at arbejde med, hvordan Bibelen og sjælesorgens øvrige redskaber bruges på en sund, vis og indlevende måde.

udfordring for enhver sjælesørger er dens evne til at lytte tålmodigt og hengivent. Både at lytte til konfidenten og lytte til Gud. En sjælesørger er konfidentens advokat i mødet med Gud.

At lytte tålmodigt og hengivent til *konfidenten* handler om empati. Empati er indlevelse. At gøre sig fortrolig med det, konfidenten ser, føler og tror. Ikke bedreviddende, men nok merviddende. At opleve sig set, hørt og mødt er en forudsætning for følgeskab i liv og tro.

At lytte tålmodigt og hengivent til *Gud* er troens lydhørhed over for Gud¹. Det er en opmærksomhed på gudserfaringer i eget liv, fortrolighed med sjælesorgens midler og evne til at reflektere teologisk over konfidentens fortælling.

Forsømmelse og besindelse

Det kirkelige landskab har i årtier været mangfoldigt positioneret i spørgsmålet om brug af bibel og Freud i sjælesorgen. Det har vækkelsesbevægelsernes sjælesorgspraksis også været.

Bibelbrug har ikke som sådan været dømt ude. Men begejstringen over psykologiens indsigter og arbejdet med at tilegne sig disse har for nogle betydet en forsømmelse af arbejdet med sjælesorgens egenart.

Andre har ganske vist plæderet for sjælesorgens egenart og psykologiens begrænsning, men de har også forsømt at arbejde med, hvordan Bibelen og sjælesorgens øvrige redskaber bruges på en sund, vis og indlevende måde.

Sammenfattende kan man sige, at jeg ikke ønsker mig mindre psykologi i sjælesorgen, men i stedet mere teologisk refleksion og dertil matchende bibelbrug.

- 1 Betegner det menneske, der modtager hjælp hos en sjælesørger. Af *confidens* (lat.)
- 2 *Guds hjerte og menneskets sjæl. Momenter til analyse av sjælesorgens teologiske og dynamiske egenart* i *Tidsskrift for Sjelesorg* 2/3 1994, s. 123-148
- 3 Eide, s. 21
- 4 Italesat eller signaleret ved bibel, kors og andre symboler i samtalerummet.
- 5 To nyere bidrag til besindelse på teologisk refleksion: Tor Johan S. Grevbos bog *Guds masker i sjælesorgen* (Luther Forlag, 2013) og Øyvind M. Eides *Forståelse og fordybning. Perspektiver på den sjælesørgerske samtalen* (Luther Forlag, 2014)
- 6 *Det blændende mærke*, Forlaget Anis, 2005 (2. udg.), s. 197
- 7 Engedal, s. 139